

УДК 343.85+343.915
DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i5.284>

А. С. Сизоненко
кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України,
перший заступник директора
Департаменту персоналу Міністерства внутрішніх справ України

ПОНЯТТЯ ТА РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ АНТИДЕВІАНТНОЇ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Статтю присвячено організаційним питанням запобігання ювенальній злочинності як проблемі загальнодержавного характеру. Очікувати позитивної динаміки у зниженні рівня цього негативного явища у країні можна лише за умови практичного втілення конкретних заходів відповідної політики. Кримінологічні знання про характерні риси й особливості деморалізації та криміналізації дітей зумовлюють проведення в державі не лише антикримінальної, а й цілеспрямованої та ефективної ювенальної антидевіантної кримінологічної політики, необхідною умовою якої є належне організаційне забезпечення діяльності державних органів і громадських об'єднань у сфері запобігання ювенальній злочинності.

Емпіричною базою дослідження стали наукові праці вчених у галузі кримінології та адміністративного права. Завдяки поєднанню загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема діалектичного, формально-юридичного, порівняльного аналізу й синтезу, автору вдалося опрацювати наявний у правовій науці емпіричний матеріал та отримати власні наукові висновки, що корелюються з метою і завданнями статті.

Зазначено, що розпорошеність (за численними напрямками та рівнями профілактики) завдань у сфері запобігання ювенальній злочинності вимагає неабияких організаційних зусиль щодо забезпечення системної та ефективної діяльності різних за правовим статусом і набором повноважень суб'єктів та інших учасників цього процесу.

Пропонується авторське визначення організаційного забезпечення діяльності державних органів і громадських об'єднань у зазначеній сфері правовідносин. Наголошується на тому, що організаційне забезпечення має додатковий (допоміжний) характер стосовно безпосередньо кримінологічної (запобіжної) діяльності суб'єктів запобігання ювенальній злочинності, проте є обов'язковою та необхідною умовою для ефективної реалізації ювенальної антидевіантної (кримінологічної) політики в державі.

Ключові слова: дитина, правопорушення, ювенальна злочинність, запобігання, організаційне забезпечення, державна політика.

Syzonenko A. S. THE CONCEPT AND ROLE OF ORGANIZATIONAL SUPPORT IN THE REALISATION OF THE JUVENILE ANTI-DEVIANT CRIMINOLOGICAL POLICY OF THE STATE

The article is devoted to organizational issues of juvenile delinquency prevention as a nationwide problem. It is possible to expect positive dynamics in reducing the level of this negative phenomenon in the country only under the condition of practical implementation of specific policy measures. Criminological knowledge about the characteristics and features of demoralization and criminalization of children determines not only anti-criminal, but purposeful and effective juvenile anti-deviant criminological policy of state bodies, as a prerequisite for which is proper organizational support of government agencies and public associations in the prevention of juvenile delinquency.

The empirical basis of the study is the scientific developments of scientists in the field of criminology and administrative law. Thanks to a combination of general scientific and special methods of cognition, in particular dialectical, formal-legal, comparative analysis and synthesis, it was possible to study the empirical material available in legal science and to obtain own scientific findings that correlate with the purpose and objectives of the article.

It is noted that the dispersion (in terms of numbers and levels of prevention) of tasks in the field of juvenile delinquency prevention requires considerable organizational efforts to ensure systematic and effective activities of entities and other participants in this process, which are different in legal status and set of powers.

The author's definition of organizational support of activity of state bodies and public associations in the specified sphere of legal relations is suggested. It is emphasized that organizational support has an additional (auxiliary) character in relation to the direct criminological (preventive) activities of juvenile delinquency prevention entities. However, it is a mandatory and necessary condition for the effective implementation of juvenile anti-deviant (criminological) policy in the state.

Key words: child, offense, juvenile delinquency, prevention, organizational support, state policy.

Постановка проблеми. Дослідження кримінологічної характеристики ювенальної злочинності (особи неповнолітнього девіанта) становить науковий інтерес та має практичну цінність з огляду на те, що створює більш повне уявлення про детермінанти цього соціального явища, дає можливість прогнозувати подальші тенденції його динаміки, давати оцінку ефективності антикримінальної

політики в державі. Проте очікувати позитивних змін у кількісних і якісних показниках цього негативного явища у країні можна лише за результатами практичного втілення конкретних заходів відповідної політики.

Стосовно антикримінальної політики Б. Головкін зазначає, що вона на доктринальному рівні закріплює принципові підходи та пріорите-

ти діяльності держави щодо розв'язання на тривалий час такої суспільно значущої проблеми, як захист інтересів людини, держави й суспільства від злочинності та її проявів. Саме від ефективності застосування антикримінального законодавства правоохоронними й судовими органами та пов'язаного із цим рівня довіри громадян до органів державної влади як суб'єкта захисту їхніх прав і свобод від протиправних посягань залежить здатність держави впливати на злочинність [1, с. 308–313].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблематика охоплює декілька ключових правових інститутів і категорій, які різною мірою відображені у правовій науці. Унаслідок ознайомлення зі змістом численних публікацій на цю тему можемо виділити прізвища тих авторів, роботи яких були використані в дослідженні за певними критеріями. Зокрема, наукові праці М. Барановського, М. Веселова, В. Голіни, Б. Головкина, В. Малкова, Т. Рекуненко [1; 2; 3; 4; 5; 6] стали у пригоді під час з'ясування найкращого формату державної політики для запобігання ювенальній злочинності; роботи А. Джужи, О. Джужи, А. Закалюка, І. Іщенко, А. Лещуха, О. Литвинова, С. Поголоцької, М. Свірина [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14] – для з'ясування ролі й особливостей функціонування суб'єктів запобіжної діяльності; розвідки Д. Приймаченка та Р. Ігоніна [15] – для визначення поняття та змісту організаційного забезпечення зазначеної діяльності цих суб'єктів. У сукупності використання основних положень і висновків наявних наукових робіт дало змогу більш виважено підійти до теоретичного осмислення наявних у цій сфері проблем та визначити роль організаційного забезпечення в реалізації загальнодержавного запобігання ювенальній злочинності в сучасних умовах.

Метою статті є з'ясування поняття та значення організаційного забезпечення в діяльності державних органів і громадських об'єднань у сфері запобігання ювенальній злочинності як частини реалізації ювенальної антидевіантної кримінологічної політики в нашій державі.

Виклад основного матеріалу. Злочинність неповнолітніх є зумовленим соціальними протиріччями й деструктивністю соціальних відносин стійким та закономірним негативним соціально-правовим явищем. Одночасно зі злочинністю в ювенальному середовищі поширюються й інші супутні їй негативні соціальні прояви: пияцтво, наркоманія, проституція, бродяжництво, бездомність. Ці асоціальні форми поведінки дітей тісно пов'язані зі злочинністю: з одного боку, вони є факторами, причинами та умовами вчинення правопорушень неповнолітніми, а з іншого – злочинна поведінка зазначеної категорії осіб детермінує в їх середовищі наведені вище пороки й асо-

ціальний спосіб життя [2, с. 78]. Є ще один «бік медалі» в цих непростих відносинах. Незважаючи на широкий набір суб'єктів і технологій захисту прав дітей, на практиці для останніх часто виникають загрозливі ситуації, які очевидними стають лише в найбільш критичні й небезпечні моменти (сексуальні домагання, кібернасильство, булінг, втягування у злочинну діяльність через соціальні мережі тощо). З іншого боку, усунення можливих загрозливих факторів цих ситуацій через обмеження спілкування (як наживо, так і у віртуальному просторі), тотальний контроль із боку батьків чи інших осіб можуть обмежувати право дитини на самовираження, загрожувати конфіденційності її приватного життя. Отже, є конфлікт прав та інтересів, концептуальне вирішення якого має забезпечити баланс між уникненням загроз життю, здоров'ю, нормальному розвитку дитини та її сучасною соціалізацією, реалізацію законних інтересів у різних сферах суспільного життя. Відповідно, дбаючи про права та інтереси дитини, держава може вдаватися й до заборон, обмежень чи зобов'язань, які стосуються як неповнолітніх, так і інших фізичних чи юридичних осіб [3, с. 367; 4, с. 54].

Наведена закономірність спонукає М. Барановського поглянути на профілактику ювенальної злочинності як на частину антидевіантної політики. Учений наголошує на тому, що своєчасне раннє виявлення та соціально-практичне вирішення в суспільстві на макро- й мікросоціальному, а також індивідуально-особистісному рівнях зазначених криміногенних явищ має бути головним напрямом і предметним змістом системи економічних, соціальних, культурних, моральних, профілактичних та правових заходів ювенальної антидевіантної політики. Ця діяльність одночасно є частиною (а можливо, більш правильно сказати «перетинається» – А. С.) соціальної політики держави та суспільства, одним із пріоритетних напрямів соціального управління, тому її зобов'язані втілювати в цільній взаємодії не лише суди та правоохоронні органи, а й інші органи державної влади, установи та заклади освіти, культури, спорту, охорони здоров'я, молодіжні та інші громадські організації, засоби масової інформації, сім'я, взагалі всі активно налаштовані члени соціуму [2, с. 88–89]. Тож кримінологічні знання про характерні риси та особливості ювенальної злочинності створюють необхідне підґрунтя для організації і проведення в державі не лише антикримінальної, а й цілеспрямованої та ефективної ювенальної антидевіантної кримінологічної політики.

Розпорошеність (за численними напрямками й рівнями профілактики) завдань у сфері запобігання ювенальній злочинності вимагає неабияких організаційних зусиль щодо забезпечення

системної та ефективної діяльності різних за правовим статусом і набором повноважень суб'єктів та інших учасників цього процесу.

А. Лещух підкреслює, що метою організаційно-забезпечення профілактичного виду діяльності є створення чітко структурованої системи суб'єктів відповідного виду профілактики, забезпечення чіткості в їх діяльності, встановлення повноважень та розмежування функцій між окремими структурними елементами. До складу поняття «організаційне забезпечення» учений включає також здійснення нагляду за діяльністю підпорядкованих органів, організацію перевірки виконання прийнятих актів та безпосередню роботу з населенням задля його залучення до практичного виконання конкретних завдань у сфері профілактики правопорушень на підвідомчій території [11, с. 78]. Крім того, організаційне забезпечення діяльності державних органів полягає у створенні, підтриманні, гарантуванні необхідних умов для належного їх функціонування, що зумовлює поєднання в цьому процесі різноманітних заходів адміністративного, фінансового, інформаційного, матеріально-технічного характеру [15, с. 60]. Тож усі елементи запобігання правопорушенням, його рівні, форми й види в реальній дійсності проявляються не самі по собі, а лише в результаті активної та цілеспрямованої діяльності певних суб'єктів, якими в широкому соціологічному плані є суспільство загалом, окремі соціальні групи й індивіди, а в соціально-політичному плані – держава, державні органи, громадські організації, громадяни [6, с. 129].

До основних функцій суб'єктів запобігання злочинності (профілактики правопорушень) науковці відносять такі заходи: 1) моніторинг і систематичний аналіз інформації про злочинність та пов'язані з нею процеси; 2) організацію статистичного обліку, соціологічних та інших відомостей про віктимізацію і криміналізацію суспільства; 3) планування, яке передбачає діяльність стосовно формування засобів впливу, що забезпечують єдиний напрям зусиль усіх суб'єктів системи; 4) забезпечення ресурсами (фінансування, матеріально-технічне забезпечення); 5) реалізацію заходів попередження та соціального контролю за злочинністю; 6) прогнозування злочинності та складання програм із її мінімізації тощо [11, с. 221; 16, с. 251–252].

Запобігання ювенальній злочинності – це діяльність численних суб'єктів щодо недопущення вчинення злочинів неповнолітніми, скорочення їх кількості та числа їх учасників на тій чи іншій території країни. Кожен суб'єкт цієї діяльності потребує певної регламентації правових основ запобіжної діяльності, що є гарантією дотримання прав і законних інтересів неповнолітніх, виключення виконання ними не власти-

вих їм функцій [7, с. 59]. Диференціація завдань і компетентностей суб'єктів запобігання ювенальній злочинності, з одного боку, дає можливість підвищити масштабність та ефективність антидевіантного впливу, а з іншого – призводить до множинності елементів цієї системи, що збільшує вірогідність дублювання функцій або, навпаки, виникнення прогалин в організаційній структурі й комунікативних зв'язках, координації діяльності її компонентів. Проте, як зазначає В. Голіна, максимальна конкретизація об'єкта запобігання, визначення його характерологічних властивостей та уразливих місць сприяє розробленню відповідних стратегій і руйнуючих об'єкт заходів, а також концентрації зусиль суб'єктів запобіжного впливу на головних напрямках запобігання та протидії злочинності [5, с. 157].

О. Джужа слушно наголошує на тому, що кримінологічна ювенологія має свої специфічні ознаки, на основі яких вона виділяється із загальної кримінології, а саме: а) особливий об'єкт кримінологічного дослідження, яким є особа неповнолітнього правопорушника з її специфічними ознаками, макро- й мікросоціальним оточенням; б) специфічних суб'єктів та систему заходів запобігання девіантній поведінці, бездоглядності і правопорушенням неповнолітніх тощо [8, с. 11].

З огляду на специфіку об'єкта запобігання (превентивного впливу) навіть ті самі суб'єкти запобігання можуть або бути наділені додатковою компетенцією, або містити у своїй структурі спеціалізовані підрозділи (органи), придатні для роботи з неповнолітніми. Спеціалізація суб'єктів (їх посадових осіб) може виявлятися в додаткових вимогах щодо їх кваліфікації тощо. Водночас до складу зазначеної підсистеми можуть входити й такі інституції, які властиві винятково сфері запобігання правопорушенням серед дітей або в загальному устрої і функціонуванні певних державних органів утворюють цілком автономну систему. Прикладом таких суб'єктів можуть слугувати властива деяким іноземним моделям ювенальної юстиції система ювенальних судів або ж утворення спеціалізованих підрозділів у системі поліцейських органів. Щодо останніх можна виділити декілька основних варіантів організації їх діяльності (залежно від тієї чи іншої країни): 1) підрозділи кримінальної поліції, які спеціалізуються на розслідуванні злочинів, учинених неповнолітніми; 2) система спеціалізованих підрозділів, які структурно входять до складу кримінальної поліції та, крім участі в розслідуванні ювенальної злочинності, активно займаються превентивною роботою в цій сфері; 3) підрозділи, які в межах загальної превентивної діяльності виконують завдання ювенальної превенції; 4) система спеціалізованих підрозділів, які займаються виключно питаннями ювенальної превенції. До

речі, сучасна українська модель підрозділів ювенальної превенції належить до останнього з наведених типів та характеризується спеціалізацією служби виключно на питаннях загальної, спеціальної та індивідуальної превенції [10, с. 16].

Загалом будь-який суб'єкт запобігання ювенальній злочинності (навіть спеціалізований) повністю відповідатиме всім ознакам системного утворення. По-перше, він завжди складатиметься з певних елементів – структурних підрозділів і персоналу; по-друге, ці елементи будуть пов'язані між собою в певний спосіб, що зумовлюється штатною та організаційною структурою; по-третє, кожний суб'єкт, незважаючи на наявність багатьох спільних з іншими рис, буде по-своєму індивідуальним. З огляду на наведене О. Литвинов та С. Гладкова роблять висновок, що всі суб'єкти протидії злочинності та їх структурні елементи інших рівнів є спеціалізованими керованими соціальними системами [12, с. 93]. Тому не дивно, що питання організаційно-правового забезпечення їх функціонування стають предметом уваги не лише кримінологічних, а й адміністративно-правових досліджень.

Суб'єктивні та об'єктивні детермінанти вимагають комплексу різноманітних заходів на всіх рівнях протидії ювенальній злочинності. Відповідно, кожен із суб'єктів системи запобігання ювенальній злочинності, на переконання С. Поволоцької, відповідно до приписів правових норм має своє функціональне призначення, обсяг прав та обов'язків, форми й методи діяльності, компетенцію. Одні суб'єкти керують, спрямовують і координують запобіжну діяльність серед неповнолітніх, інші безпосередньо організують та здійснюють профілактичні й інші необхідні заходи. Усі суб'єкти запобігання ювенальній злочинності системно пов'язані між собою. Важливою системоутворюючою ознакою цих суб'єктів є їх відповідальність за досягнення цілей профілактичної діяльності та її результати [13, с. 9].

Л. Гачак-Величко, авторка однієї з останніх робіт у цій сфері наукових інтересів (2021 р.), констатує, що ефективність роботи з профілактики правопорушень неповнолітніх у системі суб'єктів профілактики значною мірою визначається розумінням місця цього виду діяльності в забезпеченні умов формування сучасної особи. При цьому сама профілактика правопорушень неповнолітніх становить комплекс взаємопов'язаних заходів виховного характеру щодо запобігання прояву будь-яких відхилень у поведінці підлітка (загальна профілактика) та сформованих в окремих підлітків форм неприйнятної в нашому суспільстві ставлення до людей і своїх обов'язків (спеціальна профілактика). У першому випадку йдеться про переважно виховний вплив на особу неповнолітнього, натомість у другому випадку виховна робо-

та тісніше взаємодіє з психолого-педагогічною і правоохоронною діяльністю та може здійснюватися в межах спеціальних установ [17, с. 12–13].

Зазвичай системна організація діяльності державних органів і громадських об'єднань у сфері запобігання ювенальній злочинності диктується відповідною антидевіантною політикою, характерним для держави підходом у вирішенні завдань загальної та спеціальної превенції ювенальних злочинів, інших проявів деморалізації дітей і молоді. Наприклад, Конституція Італії закріплює найважливішу мету покарання – перевиховання засудженого. Італійське кримінальне законодавство передбачає вивчення особи засудженого, роботу з ним психологів та інших фахівців, спрямовану на зміну антисоціальних установок, залучення засуджених до праці й навчання, релігійне виховання, культурну освіту. Закон містить заходи, що є альтернативними позбавленню волі (передача на поруки соціальної службі, домашній арешт, обмеження свободи). Ці заходи не включені до Кримінального кодексу Італії, оскільки вони застосовуються після виголошення вироку на стадії його виконання та належать до сфери регулювання пенітенціарного законодавства. Направлення в реформаторій є спеціальним заходом виправлення для неповнолітніх, тривалість якого повинна бути не менше одного року [18, с. 501–502].

Одним з ефективних інструментів у вирішенні злободенних питань підліткової злочинності в сучасному соціокультурному середовищі є ювенальні технології. Сутність сучасної моделі розвитку ювенальних практик знаходить вираження в таких вихідних положеннях: а) не використовувати каральні заходи, а виховувати та реабілітувати; б) створювати умови для вільного розвитку в соціокультурному суспільстві дитини та її самостійної відмови від асоціальної поведінки із застосуванням превентивних практик, елементів відновного правосуддя тощо [19, с. 14–15]. Зазначене зумовлює необхідність формування відповідної структури державних і недержавних інституцій, розподіл між ними повноважень, наділення їх людськими, матеріальними й інформаційними ресурсами тощо. Серед результатів наукових досліджень із зазначеної тематики трапляються пропозиції щодо вдосконалення організаційного забезпечення діяльності державних органів і громадських об'єднань за окремими напрямками запобігання ювенальній злочинності. Щодо діяльності громадськості варто зауважити, що ці недержавні учасники запобігання ювенальній злочинності мають значний потенціал, придатний для реалізації багатьох завдань у цих правовідносинах: соціальної підтримки дітей і сімей, пропагування моральних цінностей, правової допомоги та забезпечення найкращих інте-

ресів дитини у превентивних (примусових) правовідносинах. Наприклад, у захисті прав людини (особливо дитини) важливу роль відіграють адвокати (у деяких правовідносинах за участю дітей їх участь є обов'язковою), які наділені законом правом використовувати різні засоби спілкування з державними органами та органами місцевого самоврядування [20, с. 467].

Як частина загальної системи протидії злочинності, підсистема запобігання ювенальній злочинності наслідує як її основні риси, так і, на жаль, її вади. Ще у 2007 р. А. Закалюк зазначив, що через наявність низки вад називати системою сукупність цих суб'єктів в Україні фактично немає підстав [9, с. 347]. Через 10 років М. Свірін, аналізуючи погляди науковців та з огляду на стан нормативно-правового врегулювання із цього питання, наважився констатувати, що зазначена система існує лише теоретично, на законодавчому рівні вона не створена. Він зазначив, що у практичній площині така система має характеризуватися багатогранністю виконуваних завдань із забезпечення безпеки, запобігання, припинення, розкриття й розслідування злочинів, а також розподілом цих завдань між суб'єктами різних рівнів, тобто ієрархічною побудовою [14, с. 98].

Схвалена Кабінетом Міністрів України у 2018 р. Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 р. є, безумовно, важливим кроком на шляху становлення зазначених правовідносин, проте не охоплює всі напрями запобігання ювенальній злочинності. Тож соціально-економічні та ціннісно-ідеологічні виклики сьогодення, які певним чином впливають на характер і зумовлюють проблеми ювенальної злочинності, вимагають комплексної стратегії проведення ювенальної антидевіантної (кримінологічної) політики. Першочерговим завданням у реалізації цієї політики є організаційно-правове забезпечення діяльності державних органів і громадських об'єднань у сфері запобігання ювенальній злочинності.

Висновки. Таким чином, організаційне забезпечення діяльності державних органів і громадських об'єднань у сфері запобігання ювенальній злочинності можна визначити як сукупність адміністративних, фінансових, інформаційних, організаційних та матеріально-технічних заходів, заснованих на визначених міжнародних принципах поведінки з дітьми, що реалізуються в межах ювенальної антидевіантної (кримінологічної) політики та полягають у створенні чітко структурованої раціональної системи суб'єктів (державних і громадських інституцій), встановленні їхніх повноважень, розмежуванні функцій, налагодженні планування, координації та взаємодії між її окремими структурними елементами, здійсненні контролю за їх діяльністю

в зазначеній сфері правовідносин. Хоча організаційне забезпечення має додатковий, допоміжний характер стосовно безпосередньо кримінологічної (запобіжної) діяльності суб'єктів запобігання ювенальній злочинності, проте є обов'язковою та необхідною умовою для ефективної реалізації ювенальної антидевіантної (кримінологічної) політики в державі.

З огляду на зазначене можна припустити, що організаційний складник діяльності державних і громадських інституцій у сфері запобігання ювенальній злочинності включатиме такі заходи: 1) побудову оптимальної системи суб'єктів відповідної діяльності з огляду на концептуальні засади ювенальної антидевіантної кримінологічної політики держави; 2) нормативно-правове (формальне) закріплення зведеного переліку цих суб'єктів на рівні закону з наділенням їх необхідною компетенцією та розподілом повноважень між різними структурними елементами цієї системи; 3) координацію діяльності та забезпечення взаємодії державних і громадських інституцій на всіх рівнях профілактики; 4) створення належних правових, організаційних та інформаційних умов активного залучення громадських інститутів до запобігання ювенальній злочинності, упровадження інноваційних форм взаємодії державних і недержавних суб'єктів та інших учасників цієї діяльності; 5) забезпечення належного контролю за діяльністю державних і громадських інституцій.

Логічним продовженням дослідження в наступних наукових розвідках стане формування уявлення про систему суб'єктів запобігання ювенальній злочинності (надання більш конкретного їх переліку) та визначення умов її ефективного функціонування на сучасному етапі.

Література

1. Головкін Б. Превентивний вплив системи антикримінального законодавства України на злочинність. *Вісник Академії правових наук України*. Харків : Право, 2012. № 4(71). С. 308–317.
2. Барановский Н. А. Антидевиантная политика: теория и социальная практика. Минск : Беларуская навука, 2011. 271 с.
3. Ensuring the rights and legitimate interests of children as participants in public relations / M. Veselov, T. Rekunenko, R. Pylypiv, N. Khmelevska, M. Korol. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2021. Vol. 11. Issue 1. P. 365–368. URL: <http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1101/PDF/1101.pdf>.
4. Veselov M. Administrative and legal ensure of “the best interests of the child” in the field of junior justice. *Public Administration and Law Review*. 2020. Issue 3. P. 49–56. URL: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2020-3-49> (дата звернення: 29.09.2021).
5. Голіна В. Об'єкт запобігання злочинності як фундаментальна кримінологічна проблема. *Проблеми законності*. 2017. № 138. С. 150–160. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.138.103952> (дата звернення: 29.09.2021).

6. Криминологія : учебник для вузов / под ред. В. Малкова. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : ЗАО «Юстицинформ», 2006. 528 с.
7. Джужа А., Сюрвачик В. Міжнародні правові норми – правова база запобігання ювенальній злочинності. *Актуальні проблеми захисту прав людини, яка перебуває в конфлікті зі законом, крізь призму правових реформ* : збірник матеріалів VI міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовтня 2018 р. Київ : Ін-т кримінально-виконавчої служби ; ФОП Кандиба Т.П., 2018. С. 59–63.
8. Джужа О. Криминологічна ювенологія: поняття, предмет, система. *Роль правоохоронних органів у формуванні держави в умовах євроінтеграції* : збірник наукових праць. Київ, 2015. С. 10–12. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jsru/handle/123456789/8284> (дата звернення: 29.09.2021).
9. Закалюк А. Курс сучасної української криминології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. 424 с.
10. Веселов М., Іщенко І. Міжнародна практика діяльності поліції у сфері ювенальної превенції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Юридичні науки»*. 2018. № 2(107). С. 12–16.
11. Лещух А. Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері профілактики адміністративних правопорушень: організаційно-правове забезпечення : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2012. 292 с.
12. Литвинов О., Гладкова Є. Суб'єкти протидії злочинності як правоохоронні корпорації. *Вісник Криминологічної асоціації України*. 2019. № 1(20). С. 90–98.
13. Поголоцька С. Діяльність органів внутрішніх справ по профілактиці правопорушень серед неповнолітніх (адміністративно-управлінське дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2005. 20 с.
14. Свірін М. Класифікація суб'єктів запобіжної діяльності в Україні. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2017. № 1(1). С. 92–106.
15. Приймаченко Д., Ігонін Р. Співвідношення понять «організаційне забезпечення судів», «організаційне управління в судах» та «судове управління». *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 1(2). С. 57–66.
16. Криминологія: Общая часть : учебник / под общ. ред. Ф. Зиннурова. Казань : КЮИ МВД России, 2019. 358 с.
17. Гачак-Величко Л. Адміністративно-правове регулювання профілактики правопорушень серед неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2021. 22 с.
18. Жукова Т. Правова система Італії, структурні елементи кримінального права щодо неповнолітніх в Україні та Італії. *Держава і право*. 2009. Вип. 44. С. 496–502.
19. Чиркун О. Ювенальные технологии в профилактике правонарушений несовершеннолетних. *Ярославский педагогический вестник*. 2013. № 2. Т. II : Психолого-педагогические науки. С. 14–17.
20. The Role of a Lawyer's Request as a Means of Legal Communication in the Field of Human Rights Advocacy / M. Pohosian, M. Horodetska, M. Veselov, D. Pylypenko, O. Banchuk-Petrosova. *Cuestiones Políticas*. 2021. Vol. 39. № 70. P. 465–484. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3970.28> (дата звернення: 29.09.2021).